

OVER DE MOLENS VAN GARNWERD EN FEERWERD

EN OVER DE MOLENSTICHTING DE MEEUW EN JOESWERT

door B. Jongsma.

Laten we het eerst hebben over de restauraties van de twee genoemde molens. Daarover werd al wel eens wat geschreven in 'De Zelfzwichter', maar er is aanleiding om wat meer uit de doeken te doen en de uiteindelijke gegevens te melden.

Restauratie De Meeuw

Door het indienen van het standaard-aanvraagformulier RRM lanceerde de stichting op 12 juni 1987 een nieuwe

restauratie van *De Meeuw*. Het molenmakerswerk was begroot op ongeveer een ton.

Hierop kwam een correspondentie met

de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RMZ) op gang. Aanvankelijk ging het om het nog meer specificeren van de begroting, met als belangrijkste posten: de oude roeden van 19,80 meter vervangen door twee nieuwe, nieuw tuigage op de roeden volgens het zelfzwichtingssysteem met Bremer-stroomlijnneuzen en remkleppen, een nieuwe schoor, zahnstok, stellingmandjes, een raampje, schilderswerk, diversen.

Nadat we zo goed mogelijk aan het verzoek hadden voldaan, kregen we eind september 1987 een schrik. De RMZ deelde toen mede, dat we eerst een procedure moesten volbrengen om de molen van zelfzwichting te mogen voorzien. Voor het nieuwe wieksysteem zou een vergunning, als bedoeld in Art. 15 van de Monumentenwet nodig zijn. De aanvraag diende te worden ondersteund door duidelijke tekeningen en een gedetailleerde beschrijving.

Dat was een tegenvaller. Het ging ons niet om die beschrijving en tekeningen, die staan keurig in het Groninger Molenboek. We waren het niet eens met het aandragen van Art. 15, dat als strekking heeft aantasting van monumenten tegen te gaan.

Welnu, zelfzwichting is zeker geen aantasting. Dank zij dit systeem werd

de waardering voor de molens als instrument hoger.

Overigens behoeft dit voor Groninger molenvrienden niet een nadere uiteenzetting. In de statuten van de Vereniging wordt haar streven tot behoud en in werking houden van de Groninger molens o.a. omschreven met de woorden: "... bovendien het streekeigene karakter, zoals zelfzwichting".

In ons antwoord konden we dus wel wat naar voren brengen, o.a. ook de mededeling nog nooit eerder van de toepassing van bedoelde procedure voor een nieuw, andere wiekaankleding gehoord te hebben. Met oude afbeeldingen toonden we aan dat *De Meeuw* eens (tot 1967) zelfzwichting had. Het ging dus eigenlijk om terug-restaureren. Het antwoord van de RMZ van januari 1988 bracht geen ombuiging. O.a. lezen we in die brief: "... te voorkomen dat men om de 20 jaar een ander wieksysteem wil aanbrengen".

Omdat we graag wilden afzien van de procedure, die blijkens ervaring zo maar een jaar in beslag kan nemen, gingen we "zwichten".

Overigens zagen we ook wel pluspunten voor zeilroeden. Onder meer zou *De Meeuw* dan geschikt zijn voor lesmolen

Een wat oudere opname van de korenmolen "De Meeuw" te Garnwerd, markant gelegen aan het Reitdiep.

Ansichtkaart, collectie C.E. van der Horst.

en examenmolen. Dat laatste is op 18 mei 1990 gebleken.

We lieten de RMZ weten dat we akkoord gingen met zeilroeden; een aangepaste begroting, uitkomende op f 63.998,40, legden we over. Die werd op 28 april 1988 goedgekeurd. Daarbij werd het subsidiepercentage bepaald op 70 %. We hadden gerekend op 80 %.

De restauratie door molenmakerij Dunning v/h Bremer verliep naar wens. De roeden werden van Corten-staal vervaardigd. Op 29 september 1989 konden we de geldelijke eindverantwoording indienen. De uiteindelijke subsidiebeschikking kwam af op 15 oktober 1990, eindbedrag f 63.198,- (als gevolg van de verlaging van de BTW van 20 % naar 18½ %), rijkssubsidie 80 %, betaalbaar per 1991. Inderdaad, alsnog 80 % subsidie, maar wel na het voeren van een strijd.

Restauratie Joeswert

Eveneens op 12 juni 1987 dienden we een RRM-formulier voor de restauratie van *Joeswert* in. Zoals bekend loopt zo'n aanvraag via de gemeente, die voor de restauratie van monumenten een meerjarenplan opstelt. In dat plan was aan onze beide molens de hoogste urgentie toegekend.

De overlegde begroting kwam uit op ruim een ton. Ook nu weer: de RMZ wil nadere specificatie. Vooruit maar weer: de nog uitgebreidere begroting van 18 augustus 1987 vermeldt allerlei gegevens, zoals manuren, aantallen nieuwe bouten, kammen, 32 stellingdelen, 32 schegstukken, 48 bilinga heklatten, 88 Noors grenen draailatten enz. De belangrijkste werkzaamheden waren: een nieuwe laag polygum op de kap, kruiring vastzetten met nieuwe bouten, alle keerneuten in de kap vernieuwen, herstel krulrier, nieuwe kammen in het luiwiel met een nieuwe gebogen hefboom, vernieuwen van de stelling en een "*regenkraag*" daarop, een nieuw sleutelstuk onder de kruisbalk en verlengen van de kruisbalk, beide roeden een grote onderhoudsbeurt en weer aanbrengen van de zelfzwichting, nieuwe tuigage op de beide roeden met vier Bremer-stroomlijnneuzen, enz. Er waren ook twee stelposten bij voor het slopen van de oude jacobsladder

en het plaatsen van een bestaande jacobsladder, gepaard gaande met het vervangen van de oude kelder voor die ladder door een nieuwe betonnen grotere kelder.

Helaas, die ladderzaak kwam onder een zwaar vergrootglas. De RMZ stelt in zijn brief dat voor dit onderdeel een Artikel 15-procedure vereist is en wenst een betere specificatie, weer met de toevoeging: zo niet binnen een maand, dan de aanvraag buiten verdere behandeling.

We konden antwoorden dat er niets meer aan de hand was, want dat de verbetering op een eenvoudig manier reeds door de molenaar zelf was uitgevoerd, zonder zichtbare verandering van het interieur van de molen. En - schreven we - "*een inspectie door uw rayon-inspecteur kan dit bevestigen*". De daarop volgende brief dd. 29 januari 1988 van de RMZ leerde ons weer nooit verbaasd te zijn. Aanvraag afgewezen wegens het ontbreken van een vergunning als bedoeld in Art. 15 van de Monumentenwet. En wij maar weer schrijven: die jacobsladder is niet meer aan de orde, kan vervallen, geen zichtbare verandering.

Was het blaffen tegen een karavaan? Ja, met dit verschil dat in een karavaan meer tempo zit. Hoewel.... zie verderop.

De situatie noodzaakte ons tot het instellen van een beroep bij de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State, Binnenhof 1, Den Haag. Dat beroep (dd. 23 februari 1988) stuurden wij in afschrift naar de RMZ met de vraag of het toch maar niet beter zou zijn op de "*vergissing*" terug te komen.

Dat laatste is op de valreep gebeurd. Immers op een goede dag (27 juli 1988) verscheen de rayon-inspecteur in Garnwerd voor het laten ondertekenen van een door de dienst reeds ingevuld formulier. Bij gemis aan een kopie moesten we aannemen dat het ging om een standaard-aanvraagformulier RRM, gebaseerd op een nieuw begrotingsjaar. De rayon-inspecteur zette zijn bliksem-actie voort in het gemeentehuis van Ezinge.

Vermoedelijk heeft de dienstdoende secretarie-ambtenaar last gehad van een openzakkende mond. En het tempo

bleef erin. We konden voldoen aan het verzoek van de RMZ om ons beroep bij de Raad van State in te trekken.

Bij brief van 1 september 1988 werd de begroting goedgekeurd. Begroting f 82.816,-, subsidie 70 %. Op 20 juni 1990 dienden wij de geldelijke eindverantwoording in met als eindbedrag f 82.011,-. Deze werd bij beschikking dd. 12 oktober 1990 goedgekeurd. Subsidie 80 %, betaalbaarstelling in 1990 (grotendeels) en in 1991.

Beide molens werden min of meer gelijktijdig gerestaureerd. De begeleidingscommissie, met o.a. de rayon-inspecteur, de molenaars, de molenmaker, Bernard Dijk, Ab Raven namens de Stichting 'De Groninger Molen' en bestuursleden, vergaderde acht maal. De beide molens bieden weer een fraaie aanblik. Daarboven is de ambachtelijke molenaar Rolf Wassens over zijn *Joeswert* zeer tevreden, vooral over het perfect werkende wieksysteem. Op de zelfwichtende kleppen, gemaakt van een betere kwaliteit watervaste triplex, heeft molenmakerij Dunning tien jaar garantie verstrekt.

De lezer heeft met het voorstaande een indruk kunnen krijgen van het minder vaak belichte gedoe rondom molenrestauraties. Het lijkt me, terugblikkend op kilo's papier en vele telefoontjes, dat dit niet kan worden opgebracht door een niet-professionele kracht. Gelukkig zie je bij molenstichtingen gewoonlijk een molenkantoor of ambtelijke bijstand door gemeente- of waterschapsambtenaren. Maar hoe ook, als je molens je lief zijn, heb je wel geduld en stress-bestendigheid nodig.

Financiering

Die stress-bestendigheid is ook nodig voor de penningmeester of de molenmaker, die lang op geld wachten. Onze stichting had op betere financieringsmogelijkheden gerekend, omdat we uitgingen van 80 % rijkssubsidie. Alsdan zou de voorfinanciering door de Stichting Nationaal Restauratiefonds te Hoevelaken ruimer zijn geweest; nu ging deze tot ongeveer de helft van het restauratiebedrag.

Voorfinanciering is voor molenstichtingen vaker een moeilijke zaak, bijv.

De in vol bedrijf zijnde koren- en pelmolen "Joeswert" te Feerwerd.

Foto: W.O. Bakker, 29 mei 1990.

omdat de afdoening van een eindverantwoording langer duurt dan redelijk is. Zo schrijft de toenmalige penningmeester van onze stichting in 1981: *"Doordat het erg lang duurt, voordat de overheden hun toezeggingen gestand doen, terwijl de stichting tijdens en direct na uitvoering de restauratie moet betalen, heeft de stichting nogal wat rentelasten gehad."*

Concreet ging het onder meer om een geldelijke eindverantwoording, waarvan het resultaat 13 maanden op zich liet wachten.

We schreven reeds: onze rijkssubsidie werd aanvankelijk bepaald op 70 %, terwijl reguliere molenstichtingen vaak 80 % krijgen. Het is niet altijd gelijke monniken, gelijke kappen bij de RMZ. Bij ons lag het aan de statuten, zoals de RMZ schreef op 19 juli 1988; overigens een brief die het goed zou doen in het TV-programma: *"Ook dat nog"*.

Gelukkig stond notaris Ten Have uit Middelstum ons weer belangeloos terzijde. We kregen ietwat gewijzigde statuten en uiteindelijk - na ongeveer twee jaar - werd het alsnog 80 %. Deze hobbel en meer hobbels werden dus overwonnen. En dan moeten we ook onze erkentelijkheid uitspreken voor de steun, die we o.a. ondervonden van het provinciaal bestuur, de Stichting 'De Groninger Molen', het Prins Bernhardfonds, het J.B. Scholtenfonds en de ANWB.

En zullen voornoemde restauraties de laatste zijn van de Molenstichting *De Meeuw* en *Joenswert*?

Zeker is wel dat het aantrekkelijk is de molens met jaarlijks onderhoud zo

veel mogelijk op peil te houden, een zienswijze die ook bij het Provinciaal Bestuur en bij de Stichting 'De Groninger Molen' leeft. Men bedenke ook dat de provinciale subsidie voor molenrestauraties inmiddels is afgedankt.

Maar er is ook reden zich af te vragen of de stichting in een ruimer verband zal opgaan. De molens zijn in de groter geworden gemeente Winsum komen te liggen. Men mag denken - en dat wordt reeds gedaan - aan een molenstichting, die vergelijkbaar is met de Slochter Molenstichting met een bezit van zes molens.

Als er hieromtrent meer nieuws komt, zullen de Groninger molenvrienden dat uiteraard in 'De Zelfzwichter' lezen.